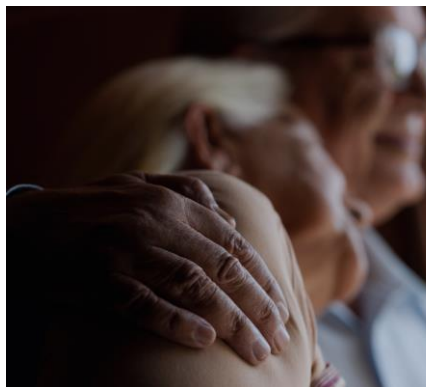

BETYDNINGEN AV ØKT YRKESAKTIVITET FOR PERSONER OVER 50 ÅR I HELSE- OG OMSORGSSEKTOREN

SEPTEMBER 2022

OM RAPPORTEN

Denne rapporten er skrevet på oppdrag for Senter for seniorpolitikk gjennom våren og sommeren 2022. Hensikten har vært å utrede hvordan seniorer over 50 år kan dekke en stor del av det store bemanningsbehovet i helse- og omsorgssektoren i fremtiden.

En omfattende kartlegging av seniorer innen helseyrkene, gjennomført av Fafo i perioden 2020-2022, for både helseforetakene (sykehus) og kommunal sektor (sykehjem mv.), er underlag for våre beregninger og analyser.

NyAnalyse AS er et uavhengig rådgivnings- og utredningsselskap med spisskompetanse innen samfunnsøkonomisk analyse, arbeidsliv og næringspolitikk, samt beregninger tilknyttet skatt, verdiskaping og ringvirkninger, samt bærekraftig omstilling. Alle funn og konklusjoner i denne utredningen representerer NyAnalyses egne faglige vurderinger.

RAPPORTEN ER UTARBEIDET AV

Terje Strøm, sjeføkonom

Rajee Sivam, seniorøkonom

Mari Kristine Knutsen, analytiker

INNHOOLD

OM RAPPORTEN	2
INNLEDNING.....	4
Aldrende befolkning og forsørgerbyrde	5
Helse- og omsorgspersonell frem mot 2035.....	7
SENIORER SYSSELSATT I HELSE- OG OMSORGSSEKTOREN I DAG.....	10
Seniorer i sykehussektoren i dag.....	11
Seniorer i pleie- og omsorgssektoren i dag	12
Avgang fra helse- og omsorgssektoren.....	14
BEREGNING AV ØKT YRKESAKTIVITET FOR SENIORER I HELE ØKONOMIEN	18
Seniorer ett år lenger i arbeid.....	19
Effekter fra lavere uførhet over tid	23
VEDLEGG.....	25
REFERANSELISTE.....	28

INNLEDNING

NyAnalyse vil i denne rapporten belyse problemstillingen tilknyttet mangel på arbeidskraft innen helse- og omsorgssektoren i Norge. Kombinasjonen av en aldrende befolkning, stadig flere i aldersgruppen 80 år+ og en relativt lav pensjoneringsalder i yrkene tilknyttet helse gir grunn til bekymring. Statistisk sentralbyrå har en prognose om at det vil mangle 57 000 årsverk innen helse og omsorg i 2035. De har også et høyere alternativ hvor mangelen er anslått til hele 108 000 årsverk.

Gitt at disse prognosene og andre nøkkeltall som viser høy grad av uføretrygd i helse og omsorg sammenliknet med andre næringer tegner et godt bilde av fremtiden, vil dette kunne by på store samfunnsmessige utfordringer fremover.

Dermed er det svært viktig med økt gjennomsnittlig pensjoneringsalder for sykepleiere og helsearbeidere mfl. de neste tiårene.

I denne analysen ser vi spesielt på hvor mange årsverk 1 års utsettelse av pensjoneringsalder betyr for mangelen på 57 000 til 108 000 i året 2035. Som en tilleggsanalyse ser vi på hvordan redusert omfang av uføregard innen helse og omsorg kan bidra til å dekke et "ressursgap" som preger sektoren.

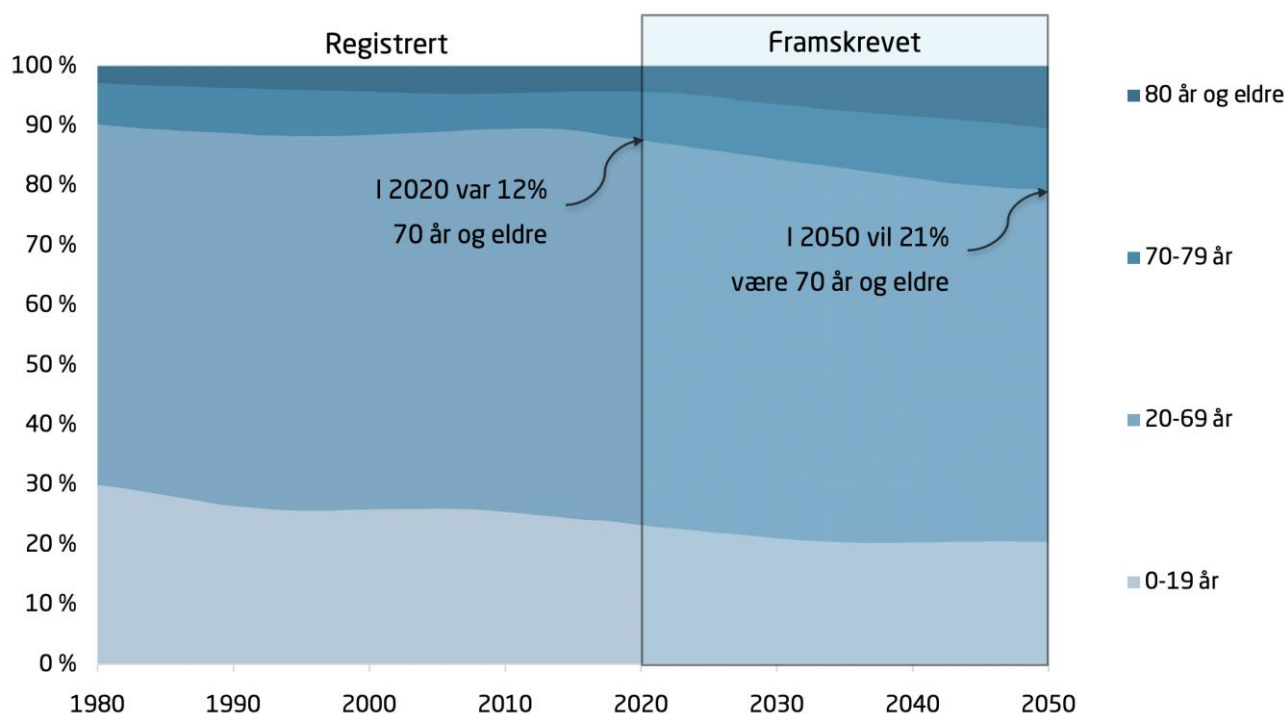
En utsettelse av pensjoneringsalder med 1 år i gjennomsnitt vil skje gradvis over lang tid, og kreve oppfølging fra arbeidsgivere og en holdningsendring på sikt. I våre analyser er det ment som en illustrasjon for å skaffe ny innsikt om hvor langt unna "balanse" på personell i denne delen av arbeidsmarkedet. Vi er selvfølgelig klar over de komplekse årsakene som ligger bak en tidlig avgang i helse- og omsorgsyrkene; både tilknyttet tunge løft og sykefravær, særaldersgrense på 65 år og AFP-muligheten mm.

Videre vil det også være andre forhold som påvirker mangelen på helse- og omsorgspersonell i fremtiden, som de unges valg av utdanning og bruk av velferdsteknologi samt organisering av tjenestene, men disse forholdene ligger utenfor det som ønskes belyst gjennom analysen.

Aldrende befolkning og forsørgerbyrde

Befolkningsframskrivingene til SSB viser en stadig aldrende befolkning. De eldre i samfunnet vil dermed utgjøre en større andel enn før, og forsørgerbyrden vil øke nokså dramatisk fremover, slik figuren under viser.

Figur 1: Befolkningsframskrivninger viser en høyere andel eldre. Prosent.

Kilde: Statistisk sentralbyrå (2022a)

Figur 1 gir en oversikt over befolkningsandelene, barn og unge under 20 år, voksne fra 20 til 69 år og eldre fra 70 til 79 år og fra 80 år og eldre. Tallene er registrert befolkning fra 1980 til 2020 og framskrivninger fra 2021 til 2050. Andelen eldre vil utgjøre en mye større del av befolkningen. I 2020 utgjorde personer over 70 år 12 prosent av befolkningen, denne andelen vil øke til 21 prosent i 2050.

En større andel eldre og en mye lavere fruktbarhet enn for 60 år siden, skifter forsørgerbyrden. Framskrivninger gjort av SSB viser at fra 2033 vil forsørgerbyrden endres betydelig i den norske befolkningen. Det betyr at det vil bli langt flere eldre personer

per person i alderen 20-64 år, enn det vil være barn og unge per voksen i alderen 20-64 år.¹

Flere eldre og flere pleietrengende er hovedårsaken til økt behov for mer helse- og omsorgspersonell. Usikkerheten ligger i hvilken helsetilstand og hvor mye pleie disse eldre vil måtte trenge. Det er flere teorier på hvordan økt levealder relateres til *sykelighet*. Statisk sentralbyrås framskrivninger, tatt med i denne rapporten, har brukt *utsatt sykelighet* i referansebanen. Utsatt sykelighet betyr at dersom en lever lengre betyr det flere friske år, før helsetilstanden forverres. Det er imidlertid stor usikkerhet rundt hva som er *frisk* og *syk*, det er også sannsynlig at dette vil variere individuelt og mellom typer sykdommer. Slik at *forlenget sykelighet, et lengre liv gir flere år med sykdom*, vil dra i retning høyere etterspørsel etter helsepersonell.²

Uavhengig av *sykeligheten* til de eldre er det tydelig at, før eller siden, vil en økende eldre befolkning vil legge press på flere deler av helse- og omsorgssektoren. Forekomst av demens er en indikator på omfanget av pleietrengende. Personer med demens utgjør over 80 prosent av sykehjemsbeboere og over 40 prosent av dem som får hjemmetjenester av dem over 70 år.³ I dag er det om lag 100 000 personer med demens og det er estimert at det vil være mer enn dobbelt så mange i 2050.⁴ Demens forekommer hyppigere blant eldre, men bedre kontroll på risikofaktorer, som hjerte og karsykdommer, kan nedjustere estimeringen noe.

Flere helseplager forekommer når vi blir eldre og de over 60 år utgjør i dag over 30 prosent av alle innleggelsene ved somatiske sykehus. Slik at en økende aldrende befolkning, uten bedring i helse, vil gi økning i antall pasienter ved sykehus.⁵

¹ Leknes m.fl. (2018)

² Hjemås m.fl. (2019b)

³ Strand, m.fl. (2021)

⁴ Gjører m.fl. (2020)

⁵ Statistisk Sentralbyrå (2021)

Helse- og omsorgspersonell frem mot 2035

Framskrivninger gjort av SSB estimerer en mangel på hele 57 000 årsverk i arbeidsmarkedet for helse- og omsorgspersonell i 2035.

Tabell 1: Framskrevet avvik mellom tilbud og etterspørsel for ulike typer helse- og omsorgspersonell i 2035, samt betydningen av noe økt tilgang. Målt i 1000 normalårsverk

Helsepersonell	Lav- alternativet	Referanse- banen ¹	Høy-alternativet	Økt tilgang på personer ¹
Bioingeniør	-1,1	-1,7	-2,0	0,2
Ergoterapeut	0,2	-0,5	-1,3	0,2
Fysioterapeut	1,0	-0,2	-0,8	0,4
Helsefagarbeider	-5,3	-18,0	-40,0	2,6
Helse- og tannhelsesekretær	-2,5	-3,8	-4,4	0,4
Helsesykepleier	0,3	-0,1	-0,2	0,2
Jordmødre	-0,4	-0,7	0,7	0,1
Leger	4,1	1,1	-0,2	1,6
Psykologer	1,6	0,9	0,9	0,3
Radiografer	0,0	-0,4	-0,6	0,1
Sykepleiere	-13,5	-28,6	-48,0	4,4
Tannleger	0,0	-0,5	-0,5	0,2
Tannpleiere	0,1	0,0	-0,1	0,1
Vernepleiere	-1,7	-4,9	-10,1	0,6
Sum	-17,2	-57,2	-108,2	11,6

¹Tilgangstallene i referansebanen er oppjustert på linje med befolkningsframskrivningens mellomalternativ for hele befolkningen. Avviket er målt mot tilbudet i referansebanen. Kilde: Hjemås m.fl. (2019a).

Tabell 1 viser at mangelen på helse- og omsorgspersonell i 2035 forventes å være på 57 200 årsverk. Konfidensintervallet strekker seg fra lav mangel på 17 200 årsverk til en høy mangel på hele 108 200 årsverk. Dersom vi justerer alternativene med økt tilgang på personer oppjustert av befolkningsframskrivningene ser vi at det kan ha noe betydning i de mindre sektorene, men stort sett vil mangelen fortsatt være stor.

Avviket er sammenlignet med framskrevet tilbud i referansebanen og kan derfor også være større dersom tilbudet blir lavere, eller mindre om tilbudet blir høyere.⁶ Helsetilstanden til de eldre har også en innvirkning på etterspørselen og dersom de eldre er friskere eller sykere, vil dette kunne trekke etterspørselen henholdsvis ned eller opp. Som nevnt tidligere er det pleie-trengende eldre som vil legge størst press på helse- og omsorgssektoren i fremtiden. Det er derfor ikke overraskende at det forventes størst mangel i gruppene helsefagarbeidere og sykepleiere. Mangelen for disse gruppene i referansebanen er henholdsvis 18 000 og 28 600 årsverk.

Helsefagarbeidere og sykepleiere frem mot 2035

Flere pleietrengende eldre betyr en stor vekst i etterspørselen etter helsefagarbeidere og sykepleiere.⁷ Andel sykepleiere er størst ved somatiske sykehus med over 34 000 årsverk i 2017 men de utgjør også en betydelig stor del av omsorgtjenesten med over 30 000 årsverk.⁸

Tabell 2: Etterspørsel etter helsefagarbeidere, og avvik fra tilbud, framskrevet til 2035 i 1000 normalårsverk.

Helsefagarbeidere	Lavalternativ	Referansebane	Høyalternativ
Etterspørsel	58,9	71,5	93,6
Avvik fra tilbud referansebane	-5,3	-17,9	-40
Avvik fra tilbud justert framskrivning ¹	-2,7	-15,3	-37,4

¹Oppjustert på linje med befolkningsframskrivningenes mellomalternativ for hele befolkningen. Kilde: Hjemås m.fl. (2019a).

Tabell 2 viser framskrevet etterspørsel etter helsefagarbeidere i 2035, og avviket mellom to ulike framskrivninger av tilbud. Det første avviket er mellom etterspørselen og framskrevet tilbud i referansebanen. Det andre avviket er tilbudet oppjustert etter befolkningsframskrivninger. Etterspørselen forventes å være på 71 500 årsverk, dette

⁶ Hjemås m.fl. (2019a)

⁷ Statistisk Sentralbyrå (2020)

⁸ Hjemås m.fl. (2019a)

utgjør et avvik fra tilbud på 17 900 årsverk. Oppjustert tilbud kun vil ha betydning dersom framskrevet etterspørsel er lavere, og avviket kan være større eller mindre dersom tilbudet ikke blir som referansebanen. Helsetilstanden til de eldre vil også kunne endre etterspørselen.

Tabell 3: Etterspørsel etter sykepleiere, og avvik fra tilbud, framskrevet til 2035 i 1000 normalårsverk.

Sykepleiere	Lavalternativ	Referansebane	Høyalternativ
Etterspørsel	110,3	125,4	144,9
Avvik fra tilbud referansebane	- 13,5	- 28,6	- 48,1
Avvik fra tilbud justert framskrivning ¹	- 9	- 24,1	- 43,6

¹Oppjustert på linje med befolkningsframskrivingenes mellomalternativ for hele befolkningen. Kilde: Hjemås m.fl. (2019a).

Blant sykepleiere har utdanningskapasiteten økt de siste tiårene⁹ og dette gjør at tilbudet forventes å ha en økning frem mot 2035. Imidlertid ser vi det og vil være en større etterspørsel etter sykepleiere. Etterspørselen forventes å være på hele 125 400 årsverk i 2035, og det vil likevel kunne bli en mangel på 28 600 årsverk. Avviket er mot tilbudet i referansebanen, slik at dersom tilbudet er lavere eller høyere vil avviket kunne være henholdsvis større eller mindre. Vi ser at avviket mellom justert tilbud er noe lavere, men det forventes fortsatt en betydelig mangel på 24 100 årsverk.

⁹ Statistisk Sentralbyrå (2019)

SENIORER SYSSELSATT I HELSE- OG OMSORGSSEKTOREN I DAG

I denne delen av analysen er vi interessert i sysselsettingen av seniorer i helse- og omsorgssektoren og betydningen av økt yrkesaktivitet for mangelen av arbeidskraft i helse- og omsorgssektoren. I denne delen vil vi kartlegge sysselsatte seniorer i sektoren og deres avgang fra sektoren. Seniorer omfatter i denne analysen personer i alderen 50 år og eldre.

Som vi har sett tidligere er det særlig pleieryrker det vil være stor mangel av. Under ser vi at seniorer utgjør en betydelig andel av arbeidsstyrken i disse yrkene.

Tabell 4: Antall sysselsatte samlet og sysselsatte 50 år og eldre i pleieryrker innen helse- og omsorgssektoren og prosentandel seniorer, i 2021.

Pleieryrker	Alle sysselsatte samlet	Sysselsatte 50 år og eldre	Andel seniorer
Spesialsykepleiere	31 198	14 949	47,9
Sykepleiere	60 165	14 933	24,8
Vernepleiere	19 187	5 192	27,1
Helsefagarbeidere	94 379	38 353	40,6
Hjemmehjelpere	11 657	3 873	33,2
Andre pleiemedarbeidere	65 742	15 416	23,4
Samlet	281 083	92 721	33,0

Kilde: Microdata.no | SSB Registerbasert sysselsettingsstatistikk

Tabell 4 gir en oversikt over seniorer i ulike pleieryrker. Pleieryrkene finner vi både i helse- og omsorgssektoren og i sykehussektoren. Sysselsatte i alderen 50 år og eldre utgjør en tredel av sysselsatte i disse yrkene sammenlagt.

Seniorer i sykehussektoren i dag

Sykehussektoren er i denne rapporten avgrenset til pleieryrker ansatt ved alminnelige somatiske sykehus. I denne sektoren ser vi omtrent det samme som ved helse- og omsorgssektoren i sin helhet. Der seniorer utgjør omtrent én tredjedel av alle sysselsatte i sykehussektoren.

Tabell 5: Antall sysselsatte samlet og seniorer (50 år og eldre) i sykehussektoren og prosentandel seniorer, i 2019.

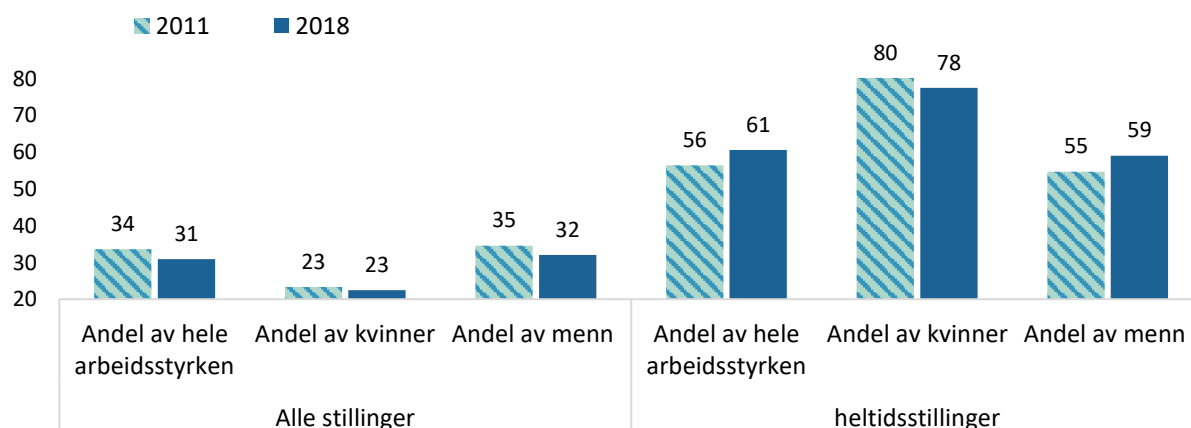
Sykehussektoren 2019 ¹	Alle sysselsatte	Sysselsatte 50 år og eldre	Andel seniorer
Spesialsykepleiere	13 988	6 416	45,9
Sykepleiere	20 779	3 875	18,6
Helsefagarbeidere /hjelpepleiere	3 541	1 780	50,3
Andre pleiemedarbeidere	3 621	682	18,8
Total	41 999	12 778	30,4

Kilde: Microdata.no | SSB Registerbasert sysselsettingsstatistikk

¹siste tilgjengelige tall er fra 2019

Tabell 5 viser antall sysselsatte i sykehussektoren totalt, samt antall seniorer og andelen dette utgjør. Vi ser at antall seniorer er størst i yrkene spesialsykepleiere og sykepleiere. Helsefagarbeidere/hjelpepleiere er ikke like mange i sykehussektoren, men seniorer utgjør halvparten av alle sysselsatte. Samlet sett er det nesten 13 tusen seniorer i pleieryrkene på sykehusene og dette utgjør 30 % av alle sysselsatte.

Figur 2: Andel seniorer (50 år og eldre) innen sykehussektoren, i alt og i heltidsstillinger (minst 30 timer per uke) i 2011 og 2018. Prosent.

Kilde: Midtsundstad & Nielsen (2022).

Figur 2 viser en oversikt over andelen seniorer av alle, kvinner og menn sysselsatt i sykehussektoren i årene 2011 og 2018. Vi skiller mellom sysselsatt i alle stillinger og sysselsatte i heltidsstillinger. Vi ser at andelen seniorer i hele arbeidsstyrken har gått ned siden 2011 i alle stillinger, men at andel seniorer har økt i heltidsstillinger. Andel seniorer av kvinner i heltidsstillinger har gått ned, samtidig har andel seniorer av menn i heltidsstillinger gått opp. Samlet ser vi at seniorer utgjør en betydelig større andel av heltidsstillinger enn de gjør av alle stillinger.

Seniorer i pleie- og omsorgssektoren i dag

Seniorer utgjør omtrent 67 000 sysselsatte i pleie- og omsorgssektoren, noe som tilsvarer en tredjedel av hele arbeidsstyrken i sektoren. Til tross for at det er flere sysselsatte seniorer i pleie- og omsorgssektoren har andelen seniorer det utgjør gått ned.¹⁰

Tabell 6: Antall og prosentandel seniorer (50 år og eldre) innen pleie- og omsorgssektoren.

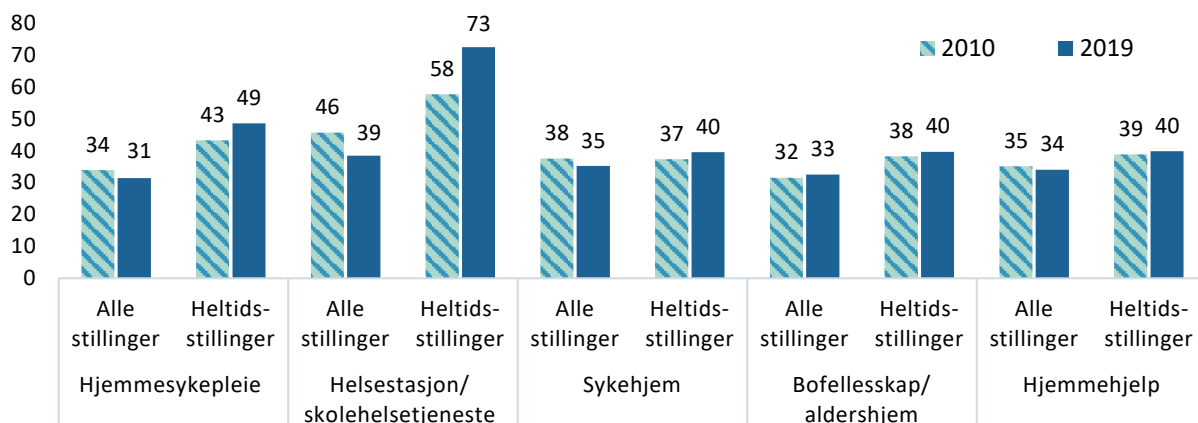
Pleie og omsorgssektoren	2010	2015	2019
Antall seniorer	60 237	65 776	66 686
Andel seniorer av hele arbeidsstyrken	35,5	35,3	32,5

Kilde: Midtsundstad & Nielsen (2021).

Tabell 6 gir en oversikt over fordelingen av og antall seniorer i pleie- og omsorgssektoren i 2010, 2015 og 2019. Tabellen viser at antallet seniorer har økt siden 2010. Samtidig har andelen seniorer av alle sysselsatte i sektoren gått ned.

¹⁰ Midtsundstad & Nielsen (2021)

Figur 3: Andel seniorer i alle typer stillinger og i heltidsstillinger (minst 30 timer per uke), innen næringer i pleie- og omsorgssektoren. Prosent.

Kilde: Midsundstad & Nielsen (2021). uten

Figur 3 viser andelen seniorer i ulike næringer av pleie- og omsorgssektoren, hvor det skilles mellom alle typer stillinger og heltidsstillinger, og viser årene 2010 og 2019. Felles for næringene er at generelt har andelen seniorer gått ned, men andelen seniorer i heltidsstillinger har økt. Særlig stor økning i seniorer i heltidsstillinger finner vi i næringen helsestasjon/skolehelsetjeneste, der det har økt fra 58 % til 73 % siden 2010.

Avgang fra helse- og omsorgssektoren

Det er ulike grunner til at seniorer forlater arbeidet i helse- og omsorgssektoren. Avgang kan bety at en forlater sektoren, og blir arbeidsledig og til fordel for andre jobber. Det inkluderer også de som går ut av arbeidsstyrken, de som blir ufør eller pensjonerer seg.

Tabell 7: Fordeling av type avgang blant andelen seniorer (50 år og eldre) som forlot pleie- og omsorgssektoren/pleieryrkene i sykehussektoren. 2018. Prosent.

	Pleieryrkene i sykehussektoren	Pleie- og omsorgssektoren
Andel seniorer som forlot sektoren	11,0	12,2
<i>Herav:</i>		
<i>Andel utenfor arbeidsstyrken</i>	<i>67,0</i>	<i>69,3</i>
<i>Andel ledige</i>	<i>0,5</i>	<i>2,1</i>
<i>Andel sysselsatte</i>	<i>32,4</i>	<i>28,5</i>

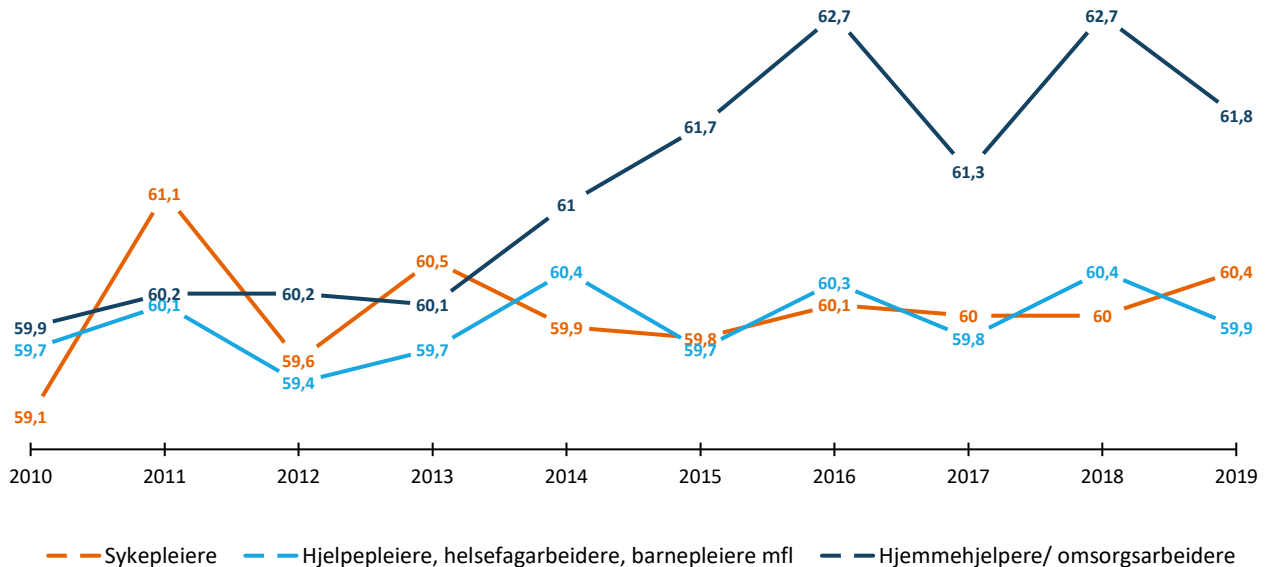
Kilde: Midtsundstad & Nielsen (2021) | Midtsundstad & Nielsen (2022).

Tabell 7 viser at andelen i 2018 av sysselsatte personer 50 år og eldre, som forlot pleieryrkene i sykehussektoren og pleie- og omsorgssektoren var henholdsvis 11 prosent og 12,2 prosent. Videre i tabellen er det en oversikt over andelen i ulike typer avgang blant de som forlot sektorene. Blant de som forlot sektorene var det tydelig flest som forlot arbeidsstyrken, og en betydelig andel som forlot til fordel for andre jobber. Andel som forlater sektorene til fordel for andre jobber, inkluderer også dem som bytter jobb, men som fortsatt er sysselsatte innen helse- og omsorgssektoren. Det betyr at andelen av de som forlater helse- og omsorgssektoren til fordel for jobber i andre sektorer, er svært liten.

Avgang fra arbeidsstyrken innen helse og omsorg

Av seniorer som forlot helse- og omsorgssektoren, forlot de fleste arbeidsstyrken helt. En stor del av dette er seniorer som pensjonerer seg.

Figur 4: Forventet pensjoneringsalder for en 50-åring (2010-2019), inkludert all pensjering, for tre deler av pleie- og omsorgssektoren forsikret gjennom KLP frem til fylte 67 år.

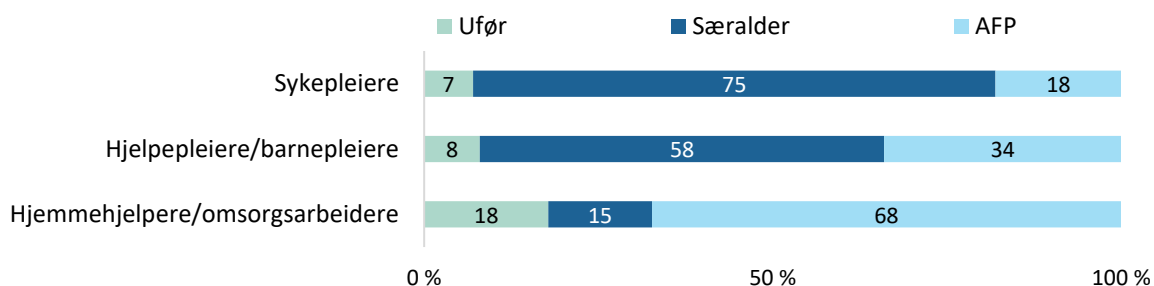

Kilde: Nielsen (2020).

Figur 4 viser utviklingen av forventet pensjoneringsalder for en 50-åring fra 2010 til 2019 i tre deler av pleie- og omsorgssektoren. Vi ser at hjemmehjelpere/ omsorgsarbeidere hadde lavere pensjoneringsalder, men siden 2015 har hatt en mye høyere enn de andre delene av pleie- og omsorgssektoren.

Det er imidlertid verdt å merke seg at det i 2021 kom en lovendring tilknyttet sær alder, og at det isolert sett har medført bedre muligheter til å stå lenger i arbeid.

Figur 5: Fordeling mellom ulike pensjonsordninger blant personer i alderen 62-66 år ansatt i kommuner og fylkeskommuner som ble pensjonert i 2019, i yrkesgrupper innen helse- og omsorgstjenester. Prosent.

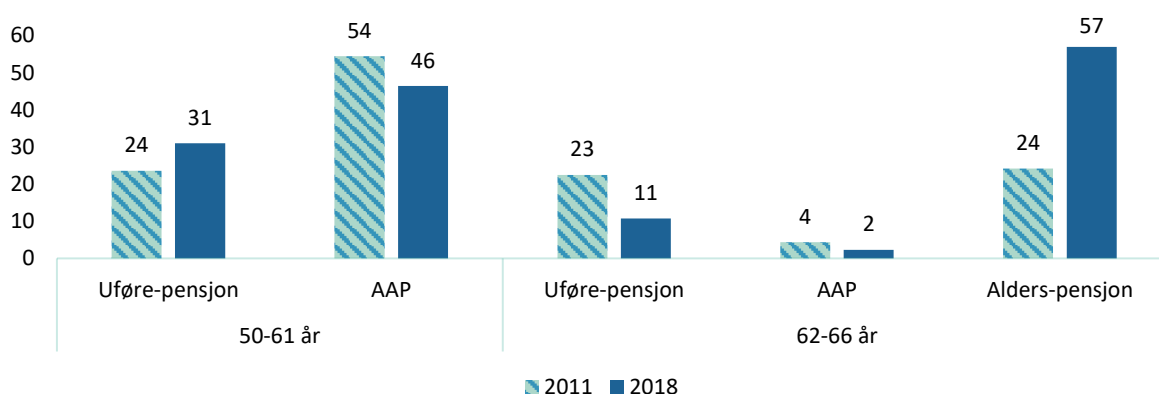

Kilde: Nielsen (2020)

Figur 5 gir en oversikt over fordelingen av ulike pensjonsordninger blant personer i alderen 62-66 år, i ulike yrker innen helse- og omsorgstjenester i kommunene. 18 prosent av hjemmehjelpere/omsorgsarbeidere i alderen 62-66 år mottar uføretrygd, noe som er høyere enn andelen blant sykepleiere og hjelpepleiere/barnepleiere. Særalder-pensjon er størst blant sykepleiere, der andelen er 75 prosent, også blant hjelpepleiere/-barnepleiere der over halvparten av går av med særalder-pensjon. Derimot er det 15 prosent av hjemmehjelpere/omsorgsarbeidere går av med særalder. Blant dem er avtalefestet pensjon størst med 68 prosent.

Ser vi på sykehussektoren er det stor forskjell på mottatte ytelser for aldersgruppene 50-61 år og 62-66 år.

Figur 6: Andel som mottok ytelser blant seniorer i aldersgruppene 50-61 år og 62-66 år, som forlot arbeidsstyrken i sykehussektoren. Prosent.

Kilde: Midtsundstad & Nielsen (2022). *Ingen alderspensjon før 62 år.

Figur 6 viser mottak av ulike ytelser blant seniorer som forlot arbeidsstyrken i sykehussektoren, hvor vi skiller mellom aldersgruppene 50-61 år og 62-66 år, for årene 2011 og 2018. De som forlater arbeidsstyrken i alderen 50-61 år, går av på grunn av helse relaterte årsaker, der vi ser at en svært stor andel av de som forlater sektoren mottar arbeidsavklarings penger og uføre-pensjon. Siden 2011 har andelen som mottar AAP gått ned i begge aldersgruppene. Andelen som mottar uføretrygd, har gått opp i aldersgruppen 50-61 år, men gått ned for de i gruppen 62-66 år. Alderspensjon har gått kraftig opp siden 2011 for de over 62 år.

BEREGNING AV ØKT YRKESAKTIVITET FOR SENIORER I HELE ØKONOMIEN

Som en del av arbeidet med analysene har vi oppdatert beregningen om hvor mye ett år lenger betyr for hele det norske arbeidsmarkedet. Arbeidskraft er en svært viktig innsatsfaktor i økonomien, da flere i arbeid gir høyere produksjon, verdiskaping og levestandard (velferd). NAVs årlige bedriftsundersøkelse for 2022 varslet en stor mangel på helse- og omsorgspersonell, men også en knapphet på arbeidskraft generelt i arbeidsmarkedet. Dette gjør at økt arbeidsdeltakelse blant seniorer blir særlig viktig.

Disse anslagene vil gi en indikasjon på potensialet og verdiskapingen vi kan få, dersom det legges til rette for økt yrkesdeltakelse blant seniorer. Verdiskaping måles ved årsverk omgjort til milliarder kroner gjennom lønnsverdien til de ansatte. Det er regnet som det beste målet på verdiskaping, men siden private virksomheter også har overskudd og ringvirkninger på andre sektorer, så gir dette et forsiktig anslag på virkelig verdi for samfunnet.

Hovedfunn

Dersom seniorenene i arbeidsmarkedet arbeider ett år lenger kan det gi rundt **67 000 årsverk** ekstra i året, og **43 milliarder kroner** i samfunnsøkonomisk gevinst. I helse- og omsorgssektoren vil ett år lenger arbeid for seniorer medføre **6 200 til 7 400 årsverk** ekstra i 2035. Dersom uførhet reduseres årlig med 10 prosent, vil vi kunne få omtrent **300 ekstra årsverk** i helse- og omsorgssektoren per år. Hvis uførheten fortsetter å holdes lavere, vil dette kunne bety samlet sett omtrent 3 000 årsverk i 2035.

Seniorer ett år lenger i arbeid

For å beregne den årlige effekten av at seniorer arbeider ett år lenger bruker vi en vekstrate for økt yrkesaktivitet. Denne finner vi ved å ta utgangspunkt i NAVs beregning, der forventet yrkesaktivitet etter fylte 50 år er 12 år.¹¹ Årlig utgjør en økning i forventet yrkesaktivitet en økt yrkesaktivitet på 8,3 prosent. Denne økningen er benyttet i beregningen av økt yrkesaktivitet, både for arbeidsstyrken i sin helhet og i beregning av effekt i helse- og omsorgssektoren.

Tabell 8: Yrkesaktivitet blant seniorer, 50 år og eldre

Forventet yrkesaktivitet 50 år og eldre i antall årsverk (2018)	12,0
Vekst i yrkesaktivitet ved å jobbe ett år lenger (1/12,0 årsverk)	8,3 %

Kilde: NyAnalyse | NAV

Tabellen over viser forventet yrkesaktivitet og vekstraten for økt yrkesaktivitet ved å jobbe ett år lenger.

Økt yrkesaktivitet for seniorenene i arbeidsmarkedet (2021)

I 2021 var det omtrent 900 000 sysselsatte i alderen 50 år og eldre, som utgjør en tredjedel av alle sysselsatte i Norge.¹² Det er også et stort potensial ved økt yrkesaktivitet av seniorer. Økt yrkesaktivitet er svært verdifullt for ekstra årsverk til arbeidsmarkedet og for den ekstra verdiskapingen dette gir for samfunnet.

For å finne hvor mange ekstra årsverk vi vil få i arbeidsmarkedet dersom sysselsatte i alderen 50 år+ jobber ett år lenger, bruker vi tall fra Microdata.no og SSB. Vi finner antall sysselsatte og avtalt arbeidstimer i snitt per uke som vi gjør om til årsverk. Deretter bruker vi vekst i yrkesaktivitet til å finne hvor mange ekstra årsverk. For å finne verdiskapingen de ekstra årsverkene vil kunne gi samfunnet bruker vi gjennomsnittlig årslønn for sysselsatte 50 år og eldre i heltidsstillinger.

¹¹ Bjørnstad (2019)

¹² Statistisk Sentralbyrå (2022d)

Tabell 9: Yrkesaktivitet for seniorer 50 år og eldre, i 2021

Sysselsatte seniorer (50 – 74 år)	895 454
Avtalt arbeidstimer i snitt per uke	33,7
Omgjort til timer i året (47 arbeidsuker)	1 585
Antall årsverk	805 192
Gjennomsnittlig årslønn for sysselsatte i heltidsstilling	640 286

Kilde: NyAnalyse | Microdata.no | Statistisk Sentralbyrå (2022c)

Tabell 9 viser en oversikt over ulike verdier benyttet i våre beregninger. Vi har brukt avtalt arbeidstimer i snitt per uke for å beregne gjennomsnittlig arbeidstimer i året og sysselsatte personer (50 – 74 år) for å finne antall årsverk disse utgjør. Dette forutsetter at seniorene arbeider i snitt omtrent som avtalt. Vi har også benyttet heltidsekvivalent gjennomsnittlig årslønn for seniorer som lønnsverdien til de ansatte.

Ved å benytte vekstraten på 8,3 prosent har vi beregnet ekstra årsverk ved økt yrkesaktivitet. Deretter har vi funnet verdiskapningen disse årsverkene gir med lønnsverdien til de ansatte.

Tabell 10: Beregning av økt antall årsverk og samfunnsøkonomisk gevinst av økt yrkesaktivitet hos seniorer 50 år og eldre.

Økt antall årsverk ved økt yrkesaktivitet	67 099
Verdiskaping = Samfunnsøkonomisk gevinst	42 962 779 062
Samfunnsøkonomisk gevinst	43 milliarder kr

Kilde: NyAnalyse

Tabell 10 over viser en oversikt over resultatene av økt yrkesaktivitet hos seniorene i arbeidsmarkedet. Dersom sysselsatte i alderen 50 år og eldre er i arbeid ett år lenger, finner vi at det gir samfunnet 67 000 ekstra årsverk i året, dette tilsvarer en verdiskaping på omtrent 43 milliarder kroner årlig. I tillegg følger en skattevirkning av skatt på lønn mv. ved å jobbe lenger, som vil være om lag 10 milliarder kroner, uten at beregningen fra tidligere er oppdatert i detalj her.

Økt yrkesaktivitet i helse- og omsorgssektoren i 2035

Vi vil på bakgrunn av det enorme bemanningsbehovet for helse- og omsorgspersonell i 2035, gi et anslag på betydningen av økt yrkesaktivitet blant senioren i denne sektoren. Vi har fokusert på de 50 år og eldre i pleieyrkene, som i 2021 utgjorde 93 000 sysselsatte, da en økende aldrende befolkning gjør at det er særlig pleieyrkene det vil være størst mangel på i 2035.

For å finne betydningen av denne gruppen har vi fremskrevet sysselsatte til 2035 og beregnet økt yrkesaktivitet ved at de over 50 år arbeider ett år lenger. Her har vi benyttet befolkningsframskrivninger til SSB, for å gi et anslag på antall seniorer sysselsatt innen helse- og omsorgssektoren i 2035. Vi har brukt avtalt arbeidstimer i snitt per uke for å beregne hvor mange årsverk sysselsatte i 2035 utgjør.

Seniorer sysselsatt i helse- og omsorgssektoren har 28,2 avtalte arbeidstimer i snitt per uke. Dette er betydelig lavere enn avtalt arbeidstid for hele arbeidsstyrken, hvor denne er på 33,7 timer i snitt per uke. Det utgjør 32 færre arbeidsdager i året for sysselsatte i helse- og omsorgssektoren. Denne forskjell kan skyldes at sysselsatte i denne sektoren arbeider mer enn det som er avtalt og vi har derfor gjort to anslag basert på de ulike arbeidstidene.

Deretter har vi brukt tilsvarende metode som vi benyttet for hele arbeidsstyrken finne ekstra årsverk ved økt yrkesaktivitet blant de 50 år og eldre sysselsatte i pleieyrker i helse- og omsorgssektoren. Vi har også benyttet samme vekstrate på 8,3 prosent i beregningene.

Denne kan være litt lav da forventet pensjoneringsalder er lavere i helse- og omsorgssektoren enn for resten av befolkningen. Samtidig er dette framskrivninger til 2035 og en økt forventet pensjoneringsalder kan være sannsynlig da lovverket for særalder endret seg i 2021.

Tabell 11: Yrkesaktivitet blant personer 50 år og eldre, innen pleieryrker i 2035

	Arbeidstid 1	Arbeidstid 2
Antall sysselsatte (50 år+) i 2021	92 721	92 721
Framskrevet sysselsatte personer i 2035	98 892	98 892
Avtalt arbeidstimer i snitt per uke, oppgitt for HO-sektoren og gjennomsnitt i økonomien	28,2	33,7
Omgjort til timer i året (47 arbeidsuker)	1 326	1 584
Gjennomsnittlig stillingsprosent	76 %	91 %
Antall årsverk i 2035	74 420	88 871
Antall ekstra årsverk i 2035	6 202	7 406

Kilde: NyAnalyse | Microdata.no | Statistisk Sentralbyrå (2022c)

Tabell 11 gir en oversikt over verdiene benyttet i beregningen og resultatene av økt yrkesaktivitet hos sysselsatte (50 år+) i helse- og omsorgssektoren i 2035. Dersom disse seniorene er i arbeid ett år lenger, og med avtalt arbeidstid fra 28,2 til 33,7 timer i snitt per uke, **finner vi at i 2035 gir det samfunnet 6 200 til 7 400 ekstra årsverk i 2035 tilknyttet helse- og omsorgssektoren.**

Effekter fra lavere uførhet over tid

Helse- og sosialtjenester er næringen hvor flest personer blir uføre i alderen 50-66 år ifølge tall fra NAV.¹³ NAV inkluderer i helse- og sosialtjenester også sosialtjenester, som barnehage mm. Dette gir usikkerhet i antall uføre i helsetjenestene isolert sett. Våre beregninger er basert på at forholdstallet for sysselsatte er det samme som antall nye uføre. Det betyr at anslaget kan variere noe dersom helsetjenester isolert utgjør en større, eller mindre andel av nye uføre, enn av antall sysselsatte i helse- og sosialtjenester.

Etter våre beregninger vil en årlig reduksjon i uførhet med 10 prosent, kunne gi om lag 300 ekstra årsverk i helse- og omsorgssektoren i året. Hvis man lykkes med å redusere uførheten med 10 prosent årlig frem til 2035, vil dette sammenlagt gi omtrent 3 000 årsverk.

Tabell 12: Nye uføre innen helse- og sosialtjenester i gjennomsnitt i aldersgruppen 50 år og eldre.

Nye uføre hvert år i gjennomsnitt i helse- og sosialtjenester	4 391
Anslag nye uføre hvert år i gjennomsnitt innen helsetjenester	3 513

Kilde: NAV | Statistisk sentralbyrå (2022c)

Uføredata fra NAV oppgir helsetjenester og sosialtjenester samlet, slik at sosialtjenester som barnehage mm. blir inkludert. Vi har i beregningen gjort et anslag på nye uføre kun innen helsetjenester. Sysselsatte innen helsetjenester utgjør omtrent 80 prosent av sysselsatte innen helse- og sosialtjenester, vi har benyttet samme forholdstall for antall nye uføre hvert år i gjennomsnitt innen helsetjenester. Dette medfører noe usikkerhet tilknyttet våre beregninger.

¹³ NAV (2021)

Tabell 13: Beregning av 10 % reduksjon i antall nye uføre frem mot 2035 innen helsetjenester i aldersgruppen 50 år og eldre.

Reduksjon av nye uføre i året med:	10 % reduksjon
Antall flere sysselsatte i året	351
Antall flere årsverk (sysselsatte x 80% stilling)	281
Med reduksjon på nye uføre hvert år fra 2025 til 2035 (10 år)	
Gir sammenlagt ekstra årsverk:	2 810
Med reduksjon 10 % på nye uføre hvert år fra 2022 til 2035 (13 år)	
Gir sammenlagt ekstra årsverk:	3 653

Kilde: NyAnalyse

Dersom vi reduserer uførheten innen helse- og omsorgssektoren med 10 prosent årlig vil dette utgjøre 351 flere sysselsatte i året. Antar vi at disse arbeider i gjennomsnitt i 80 prosent stilling får vi ca. 280 ekstra årsverk.

Hvis man lykkes med å redusere uførheten med 10 prosent årlig frem til 2035, vil dette sammenlagt gi rundt regnet 2 800 til 3 600 ekstra årsverk.

Oppsummerte funn:

- I våre beregninger av seniorer over 50 år, som jobber ett år lenger innen helse- og omsorgssektoren, finner vi at det utgjør 6 200 til 7 400 ekstra årsverk i 2035. **Sammen med de 2 800 til 3 600 årsverkene fra 10 prosent lavere uførhet i perioden, gir dette et intervall på 9 000 til 11 000 ekstra årsverk samlet sett.**
- I forhold til mangelen på helse- og omsorgsårsverk, som SSB har fremskrevet, på ca. 57 000 årsverk, gir dette et betydelig og positivt bidrag. **Det er dermed slik at våre illustrasjoner av ett år lenger i arbeid og 10 prosent mindre uførhet, vil dekke rundt regnet 15 til 19 prosent av denne mangelen.**

Dette viser tydelig hvor viktig en slik samfunnsmessig utvikling er for helse- og omsorgssektoren fremover og vår felles velferd. Slike resultater vil alltid være forbundet med stor usikkerhet, men vi mener det illustrerer hvor stort potensial som finnes, hvis man lykkes bedre i fremtiden.

VEDLEGG

Vedlegg 1: Yrkesklassifisering 08 (STYRK-08) anvendt i rapporten

Yrkesklassifisering	Beskrivelse
2221 & 2222	Spesialsykepleiere (spesialsykepleiere og jordmødre)
2223	Sykepleiere
2224	Vernepleiere
5321	Helsefagarbeidere
5322	Hjemmehjelper
5329	Andre Pleiemedarbeidere

Vedlegg 2: Næringsgruppering 2007 (SN 2007) anvendt i rapporten

Næringskode	Beskrivelse	Gruppe
86.101	Alminnelige somatiske sykehus	Sykehus
86.901	Hjemmesykepleie	Hjemmesykepleie
86.903	Helsestasjons- og skoletjeneste	Helsestasjon/skoletjeneste
87.100	Somatiske spesialsykehjem	Sykehjem
87.102	Somatiske sykehjem	Sykehjem
87.201	Psykiatriske sykehjem	Sykehjem
87.203	Bofelleskap for psykisk utviklingshemmede	Bofelleskap/aldershjem
87.301	Aldershjem	Bofelleskap/aldershjem
87.302	Bofelleskap, eldre og funksjonshemmede m/ tilknyttet personell hele døgnet	Bofelleskap/aldershjem
87.303	Bofelleskap, eldre og funksjonshemmede m/ tilknyttet personell deler av døgnet	Bofelleskap/aldershjem
87.304	Avlastningsboliger og -institusjoner	Bofelleskap/aldershjem
88.101	Hjemmehjelp	Hjemmehjelp

Vedlegg 3: Antall og prosentandel seniorer (50 år og eldre) innen pleie- og omsorgssektoren.

Pleie og omsorgssektoren	2010	2015	2019
Antall seniorer	60 237	65 776	66 686
Andel samlet	35,5	35,3	32,5
Andel i kommunal sektor	35,9	35,9	34,3
Andel i privat sektor	29,3	28	27,4
Andel av kvinner	36,5	36,5	35,3
Andel av menn	27,1	27	25,4

Kilde: Midtsundstad & Nielsen (2021).

Vedlegg 4: Prosentandel seniorer i alle typer stillinger og i heltidsstillinger (minst 30 timer per uke), innen næringer i pleie- og omsorgssektoren.

Andel seniorer i alle stillinger innen næringene	2010	2015	2019
Hjemmesykepleie	33,9	34	31,4
Helsestasjon/skolehelsetjeneste	45,7	43,7	38,5
Sykehjem	37,6	36,6	35,2
Bofellesskap/aldershjem	31,5	33	32,5
Hjemmehjelp	35,1	35,5	34
Andel seniorer i heltidsstillinger innen næringene			
Hjemmesykepleie	43,3	44,1	48,6
Helsestasjon/skolehelsetjeneste	57,7	66,9	72,5
Sykehjem	37,4	37,6	39,6
Bofellesskap/aldershjem	38,3	36,6	39,7
Hjemmehjelp	38,9	39,4	39,9

Kilde: Midtsundstad & Nielsen (2021).

Vedlegg 5: Antall og andel seniorer (50 år og eldre) i pleieryrker ved norske sykehus.

Sykehussektoren	Andel	
	2015	2018
Andel seniorer i alle stillinger i pleieryrke		
Spesialsykepleiere	44,5	44,6
Sykepleiere	19,5	18,8
Helsefagarbeidere (/Hjelpepleiere)	61,9	55,5
Andre pleiemedarbeidere	20,8	19,3
Andel seniorer i heltidsstillinger i pleieryrke		
Spesialsykepleiere	69	71,1
Sykepleiere	51,5	54,4
Helsefagarbeidere (/Hjelpepleiere)	35,6	38,5
Andre pleiemedarbeidere	58,4	61,2

Kilde: Midtsundstad & Nielsen (2022).

Vedlegg 6: Andel seniorer innen sykehussektoren, i alt og i heltidsstillinger (minst 30 timer per uke).

Sykehussektoren	I alt		I heltidsstillinger	
	2015	2018	2015	2018
Samlet	32,4	30,9	57,3	60,6
Menn	21,8	22,5	78,3	77,5
Kvinner	33,6	32	55,8	59,1

Kilde: Midtsundstad & Nielsen (2022).

REFERANSELISTE

Bjørnstad, A.F. (2019). *Utviklingen i sysselsetting og pensjonering blant seniorer*. Arbeid og velferd nr.2-2019. NAV <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/kunnskap/analyser-fra-nav/arbeid-og-velferd/arbeid-og-velferd/utviklingen-i-sysselsetting-og-pensjonering-blant-seniorer>

Gjøra L., Kjelvik G., Strand B.H., Kvello-Alme M., Selbæk G. (2020). Forekomst av demens i Norge. Rapport Aldring og helse 2020. ISBN: 978-82-8061-579-4 (PDF) <https://butikk.aldringoghelse.no/file/sync-files/rapport-forekomst-av-demens-a4-2020-interaktiv.pdf>

Hjemås G, Zhiyang J, Kornstad T og Stølen, N.M. (2019a). *Arbeidsmarkedet for helsepersonell fram mot 2035. Rapporter 2019/11, Statistisk sentralbyrå*. <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/attachment/385822?ts=16c855ce368>

Hjemås, G, Holmøy, E og Haugstveit, F (2019b). *Fremskrivninger av etterspørselen etter arbeidskraft i helse og omsorg mot 2060. Rapporter 2019/12, Statistisk sentralbyrå*. <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/attachment/386122?ts=16a9b1eef68>

Leknes S, Løkken S.A., Syse A, og Tønnessen M (2018). *Befolkningsframskrivingene 2018 - Modeller, forutsetninger og resultater. Rapporter 2018/21, Statistisk sentralbyrå*. <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/attachment/354129?ts=1643ab45088>

NAV (2021). *Antall nye mottakere av uføretrygd, etter alder og næring 2020 og 2021. Antall og prosent*. <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/aap-nedsatt-arbeidsevne-og-uforetrygd-statistikk/tabeller/antall-nye-mottakere-av-uforetrygd-etter-alder-og-naering-2020-og-2021.antall-og-prosent>

Nielsen, Roy A. (2020). *Pensjonsuttak for fylte 67 ar. Tidligpensjonering og bruk av AFP innen KS' tariffområde 2002-2019. Fafo-rapport 2020:31*. <https://www.fafo.no/images/pub/2020/20766.pdf>

Midtsundstad, Tove & Nielsen, Roy A. (2022). *Seniorer i sykehussektoren – Hvordan beholde seniorenene og deres kompetanse lengre? Fafo-rapport 2022*.

Midtsundstad, Tove & Nielsen, Roy A. (2021). *Det erfarne blikket Seniorer i pleie og omsorgssektoren. Fafo-rapport 2021:20*. <https://www.fafo.no/images/pub/2020/20766.pdf>

Statistisk sentralbyrå. (2020). 12881: *Framskrevet folkemengde 1. januar, etter kjønn, alder, innvandringskategori og landbakgrunn, i 15 alternativer 2020 – 2100.* <https://www.ssb.no/statbank/table/12881>

Statistisk sentralbyrå. (2021). 10261: *Pasienter, behandlinger og liggedager ved somatiske sykehus, etter kjønn, alder og diagnose (F) 2012 – 2021.* <https://www.ssb.no/statbank/table/10261/>

Statistisk sentralbyrå. (2022a). 10211: *Alders- og kjønnsfordeling i hele befolkningen 1846 – 2022.* <https://www.ssb.no/statbank/table/10211>

Statistisk sentralbyrå. (2022b). 09315: *Alder- og næringsfordeling (88 grupper) blant sysselsatte. 4. kvartal (F) 2009 – 2021.* <https://www.ssb.no/statbank/table/09315>

Statistisk sentralbyrå. (2022c). 11421: *Aldersfordelt månedslønn, etter kjønn, arbeidstid, sektor og næring 2015 - 2021.* <https://www.ssb.no/statbank/table/11421>

Statistisk sentralbyrå. (2022d). 13332: *Sysselsetting, arbeidsledighet, arbeidsstyrken og utførte ukeverk for personer 15-74 år, etter alder, statistikkvariabel og måned 2021M12.* <https://www.ssb.no/statbank/table/13332>

Strand, Bjørn Heine, m.fl. (2021, 23.02). *Demens – Framtidig utvikling.* Folkehelseinstituttet (FHI). Hentet 07.04.22: <https://www.fhi.no/nettpub/hin/ikke-smittsomme/demens/>

Besøksadresse: Apotekergata 10, 0180 Oslo

E-post: terje@nyanalyse.no

Hjemmeside: www.nyanalyse.no